

ALLV 111

Kand. 148

(1) Drøft og sammenlign menneskesyn og fremstillingsform i Jobs bok og den greske tragedien.

Jobs bok, mystisk som den er, har åpenbare tragiske aspekt ved seg. Verkets forankringspunkt Job, testes av Gud og Satan, gjennom diverse lidelser, får sine venner vendt mot seg, møter Herren som gir åndelig forståelse, eller rettere sagt fraskriver Job noen form for forståelse og slik kan han returnere til jorden med sin tro intakt. Han får også tilbake all sin rikdom.

Så selv om verket har tragiske aspekt ved seg er det ikke gitt at det er en tragedie, i allmenn forstand. Job utvikles gjennom sine problemer, men verket ender relativt optimistisk, i motsetning til hva moderne lesere er vant med fra eksempelvis Shakespeares kjente tragedier. Dog vil man godt kunne mene at Jobs Bok passer godt inn i det Aristoteles kalte den lidelsesfulle tragedie (Eide 2018: 45)

Den greske tragedien hadde sitt fødested i antikkens Hellas, og inspirerte romernes og renessansens teater. De var gjerne fylt med allusjoner for lokale politiske hendelser, som for antikke borgere i Hellas som kjente konteksten av det, nok var meget familiære. Dermed er det tunge litterære verk det er snakk om: I tillegg til sin universale appell som enhver tids borger kan forstå og nyte, er det også nyanser i form av språk og lokal kultur. (Kittang 2019: 333) Helter formes gjennom deres problemer, og verket som helhet kan både opplyse og undersøke menneskelige sinnstilstander. En tragisk helt skal ikke være hverken helt eller tyrann, ei heller være preget av dyd, men trukket mellom to poler. Deres feil ligger ikke i ondskap eller galskap, men menneskelig natur. Aristoteles hevder at tragedien har et «forskjønnet språk» nærmest musikalsk, med rytme (Eide 2018: 30). Noe diktene i Jobs bok, absolutt innehar.

Menneskesynet i Job er i utgangspunktet vanskelig å definere. Problemet ligger i hvilket ståsted man velger å se menneskene i verket fra. Hvis det er Guds ståsted, blir forklaringen enkelt strikket, om ikke noe overbærende: Menneskene er som små maur på en maurtue i Herrens hage, og kan derfor aldri helt forstå den store virkeligheten og dens ringvirkninger. Det er også det en leser sitter igjen med som mulig konklusjon etter Guds tale fra stormen. Leseren av Jobs bok blir presentert for en liten håndfull mengde menneskelige karakterer,

henholdsvis Jobs 3 venner og til slutt Elihu. Hver av disse presenterer sin egen vinkling på Jobs lidelser, og argumenterer med egen logikk hvorfor Job lider som han gjør med unntak av Elihu som mer eller mindre sier det samme som Herren gjør i sin tale.

I de forskjellige monologene har hver av karakterene sin hovedpåstand om Guds rettferdighet, og forklarer herved logikken bak universet. De er arrogante og, som verket prøver å bevise, uvitende. Zophar for eksempel, bedyrer at Job må ha syndet og nå møter en rettferdig straff for sine ugjerninger. Han spør:

For what hope has the tainted to profit when God takes away his life? (Alter 2019: 532)

Med dette utsagnet tar han opp et sentralt tema som går igjen i Jobs venners verbale angrep på logikken bak Guds straff, som i overført betydning blir Jobs handlinger i fortid. Nemlig at den som forderver seg selv med synd aldri kan profitere av dette, siden Herrens straff rammer den som gjør slikt. Slik forklarer han Jobs lidelse som straff for synd, og underbygger sin egen forståelse av verden. Med andre ord sier han: straffes du, fortjener du det. Det er ironisk å se Zophar hevde sin forståelse av Gud, siden leseren vet at Job ikke straffes, men har havnet i et veddemål mellom Gud og Satan.

Den mer kryptiske og sagnomsuste talen til Gud kan gi noen hint om Job poetens syn på mennesker. Underveis i diktene har han undersøkt forskjellige menneskesyn gjennom de fire karakterene Job taler med, og satt disse til verks gjennom sin egen drøfting.

Naturen til en tragisk helt burde være ufullkommen og ikke-perfekt. Dermed er Job litt i motsetning til dette i begynnelsen av Jobs bok: Han blir presentert som ideell av Herren som sier:

Have you paid heed to My servant Job, for there is none like him on earth, a blameless and upright man, who fears God and shuns evil? (Alter 2019: 466)

Job viser seg først som standhaftig, men begynner gradvis å miste sin tro. Han forbanner dagen han ble født, fra diktet i kapittel 3. Job er på denne måten en av de mer mystiske heltene skal vi se han gjennom tragediens linse. Han trekkes åpenbart mellom to poler, men hans feil ligger ikke hos han selv. Det er utelukkende Herren som påfører Job all den smerte han opplever, med sitt utsprang i et veddemål. Han er til en hvis grad preget av nettopp dyd, siden Gud løfter han frem som et prakt eksempel lik ingen på jorden.

Aristoteles argumenterer for at enhver god tragedie må ha en knute og en løsning (Eide 2018: 44)

I Jobs bok kan knuten være vanskelig å sette finger på. På en side kan tvilen Satan sår om Jobs tro fungere som knute. I rammeverket er det åpenbart at dette er problemet som setter hele verket i sving, men ser man bort fra den eldre del av teksten, er det god grunn til å se på Jobs forbannelser mot sin situasjon som den egentlige knuten. Det er her hans tro blir fordervet og hans mot tatt fra ham. Løsningen vil for begge like fullt havne i konklusjonen i kapittel 42, men på forskjellige punkt. I forhold til hoveddelen, hvor knuten baserer seg på Jobs dikt og ikke veddemålet vil den være i åpningen. Job sier:

By the ear's rumour I heard of You, and now my eyes have seen You //

Therefore, do I recant, and I repent in dust and ashes. (Alter 2019: 577)

I rammeverket, den eldre del, kan løsningen sies å komme i den siste setningen i hele verket:

And Job died, aged and sated in years. (Alter 2019: 579)

Den greske tragedien er i sin reneste form ment for å fremføres og oppleves gjennom skuespilleres dialoger framfor å leses. Kong Ødipus for eksempel, er et teater i motsetning til Job som er en sammensetning av dikt, så fremstillingen er noe ulik. Kong Ødipus drives frem av dialog der Jobs bok stort sett er en sammensetning av monologer i form av dikt, med unntak for prologen og epilogen. Det skal også sies at det diskuteres bredt om bokens opprinnelse. Enkelte hevder Jobs bok kan stamme fra tiden rundt 1200-586 FVT, og at rammefortellingen, kapittel 1 og 2, og konklusjonen i siste kapittel er eldre enn dette og har gått på folkemunne i årevis. Selve diktene rundt Jobs lidelse, hans venners anklagelser, Elihus taler og til slutt, Guds to taler, er sannsynligvis lagt til senere. (Alter 2019, 458)

En kjent måte å se strukturen i Jobs bok på er gjennom sykluser på 3, spesielt i Jobs diskusjoner med sine venner. I hver syklus taler Jobs venner en gang og Job svarer dem etter tur.

Men sett bort ifra det noe lengre tiden mellom svarene i Jobs bok, er det ikke store ulikheter. Det er i begge verk hovedsaklig samtaler som er fører handlingen videre. I et teater er det så og si ingen prosa, i Jobs bok er det kun prosa i introduksjonen og konklusjonen. Gitt at disse to er en folkefortelling som fungerer som rammeverk for det som er hoveddelen i teksten, er det svært sammenlignbart med antikkens dialoger. Hoveddelen i Jobs bok kan i teorien presenteres for et publikum muntlig, ved hjelp av skuespillere.

For å konkludere er det mange aspekter i Jobs bok som har tragiske verdier ved seg. De greske tragedienes helter kan sådan sies å minne om den bibelske figuren Job, selv om noen aspekt er forskjellige.

Job poetens syn på mennesker er bortgjemt i nyansene av bokens syn på mennesker. Vi vet for lite om forfatterens opphav til å kunne plassere han i en definert historisk sammenheng. Dermed må vi belage oss på at bokens konklusjon er forfatterens egen overbevisning satt til liv i litteratur. Jobs bok er en del av Det gamle testamentet, og har derfor et teologisk opphav, men den brutale sannheten i de argumentene Job gjør seg omkring sin egen skjebne er hjerteskjærende og universale. Som leser må man nesten bare håpe at Job poeten har rett i sin sak: At vi er uvitende, men at det finnes en forklaring, gitt vi bare kunne forstå den.

Litteraturliste:

Alter, R., 2019. *The Hebrew Bible*. 2nd ed. New York, N.Y.: Norton, pp.457-579.

Eide, E., 2018 *Klassisk litteraturteori: En antologi*. Oslo. Universitetsforlaget, pp.24-50

Kittang, A., 2019 *Moderne litteraturteori: En antologi*. Oslo. Universitetsforlaget, pp.333-336